

FAMILIEBEDRIJVEN EN HET REGEERAKKOORD: STEUN VOOR PLANNEN, ZORGEN OM UITVOERING

Niet vaak komt het familiebedrijf voor in een regeerakkoord, maar dit keer is dat wel het geval. Het nieuwe kabinet onderkent het belang van continuïteit van familiebedrijven. Uit de resultaten van het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekspanel blijkt dat 68 procent van de familiebedrijven tevreden is met deze erkenning van het belang van familiebedrijven. Ook steunt 92 procent van de familiebedrijven het streven van het kabinet om de bedrijfsopvolging eenvoudiger en eerlijker te maken. Echter, slechts 18 procent van de familiebedrijven heeft er vertrouwen in dat het kabinet gedurende zijn regeerperiode daadwerkelijk zal handelen in het belang van familiebedrijven. Dit leidt er onder meer toe dat ruim een derde van de familiebedrijven die de laatste jaren nog geen eigendomsoverdracht hebben meegemaakt, overweegt om spoedig de eigendom van het bedrijf over te dragen, zodat zij in ieder geval nog gebruik kunnen maken van de huidige bedrijfsopvolgingsregelingen (BOR). Tevens stelt 44 procent van de familiebedrijven dat zij verwachten dat de eigendom eerder verkocht wordt aan externen als er geen gebruik gemaakt kan worden van de huidige BOR.

Ruim een vijfde van de familiebedrijven geeft aan dat de coronacrisis de continuïteit van het bedrijf in redelijke tot zeer hoge mate bedreigt. 28 procent van de familiebedrijven heeft door de pandemie een omzetsdaling meegemaakt. Deze familiebedrijven hebben in 2021 gemiddeld 27 procent minder omzet gerealiseerd vergeleken met 2019. Dit leidt ertoe dat 20 procent van de familiebedrijven zich zorgen maakt dat zij de in de BOR geëiste voortzettingseis niet halen.

Veel familiebedrijven steunen het streven van het kabinet om de BOR eenvoudiger te maken. Bijna de helft van de familiebedrijven vindt de BOR complex. Sterker nog, 49 procent van alle familiebedrijven ervaart de complexiteit van de BOR als een belemmering van de bedrijfsoverdracht. Voor 20 procent van de familiebedrijven is de complexiteit van de BOR zelfs aanleiding om een verkoop aan externen eerder te overwegen.

Vanwege de complexiteit en de onzekerheid over de toepassing van de BOR op hun situatie geeft 80 procent van de familiebedrijven aan dat zij het belangrijk vinden om vooraf met de Belastingdienst af te stemmen hoe de BOR op hun bedrijf uit zal werken. Helaas is op dit moment de doorlooptijd van verzoeken om afstemming vooraf bij bedrijfsopvolgingen bij de Belastingdienst erg lang. Wat tot grote onzekerheid en misschien wel geschillen in de toekomst kan leiden.

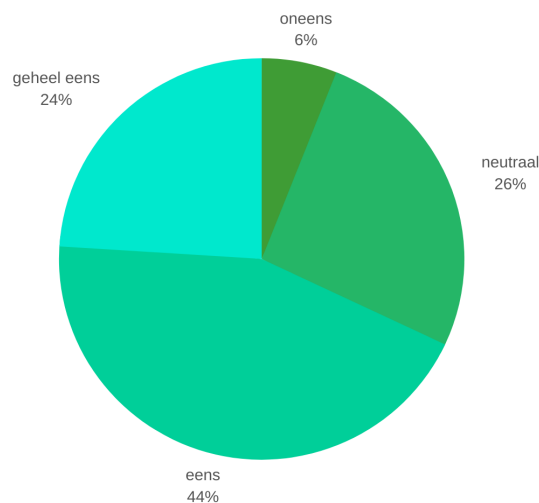
Door: prof. dr. Roberto Flören en dr. Marta Berent-Braun (Nyenrode Business Universiteit) en mr. Laura Bles-Temme en drs. Wilfred Castricum (RSM).

1. Kabinet onderschrijft het belang van familiebedrijven

De aandacht en de waardering voor het familiebedrijf is sinds de financiële crisis van 2008 tot 2012 alleen maar toegenomen. Familiebedrijven blijken weerbaarder te zijn in tijden van crisis en trouw te blijven aan hun regio en het personeel. Ook tijdens de coronapandemie komen deze eigenschappen duidelijk naar voren. De waardering voor het Nederlandse familiebedrijf is ook doorgedrongen tot de Nederlandse politiek. In het regeerakkoord van het nieuwe kabinet wordt het belang van de continuïteit van de ruim 281.000 familiebedrijven in Nederland onderstreept¹. Zo stelt het regeerakkoord: *“De continuïteit van familiebedrijven wordt ondersteund door (reële) bedrijfsopvolging eenvoudiger en eerlijker te maken. Tegelijkertijd wordt oneigenlijk gebruik van de regeling tegengegaan.”*²

Voor deze rapportage hebben wij directeuren van Nederlandse familiebedrijven een aantal stellingen voorgelegd. Uit het onderzoek blijkt dat de 68 procent van de familiebedrijven tevreden is met de erkenning van het belang van familiebedrijven in het regeerakkoord (zie Figuur 1). Slechts 6 procent van de directeuren van familiebedrijven vindt deze erkenning van het kabinet voor familiebedrijven onvoldoende.

Figuur 1. Tevreden met de erkenning van het belang van familiebedrijven in het regeerakkoord

Dat het voor veel familiebedrijven een lang gekoesterde wens is om meer erkenning te krijgen vanuit Den Haag blijkt ook wel uit de reacties op de open vraag in de vragenlijst. In deze open vraag hebben wij de directeuren van familiebedrijven de mogelijkheid gegeven om een boodschap voor het nieuwe kabinet achter te laten. Veel directeuren van familiebedrijven hebben de moeite genomen om hier uitgebreid op te antwoorden. Hier en in de rest van de onderzoeksrapportage wordt een selectie van de citaten gepresenteerd (zie Kader 1).

Kader 1. Boodschap van directeuren van familiebedrijven die zij willen meegeven aan het kabinet betreffende het belang van familiebedrijven

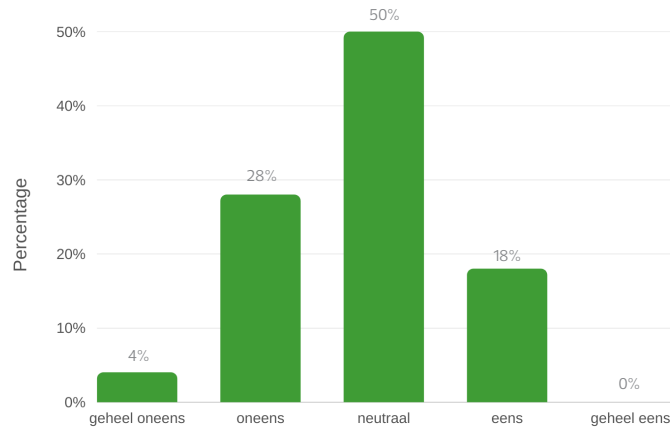
- Koester de continuïteit van familiebedrijven. Familiebedrijven vormen een essentiële kurk waar de Nederlandse economie op drijft.
- Geef meer erkenning dat familiebedrijven de backbone van de economie zijn.
- Familiebedrijven zijn de enige constante waarde in ons economisch bestel.
- Een familiebedrijf denkt en calculeert niet in jaren maar in generaties.
- Erken het belang van familiebedrijven in Nederland en vertaal dit in duidelijk en lange termijnvisie en beleid. Besef dat familiebedrijven typisch onderdeel van de oplossing zijn en vaak niet onderdeel van het probleem.
- Toon politiek lef en luister niet alleen naar de grote beursgenoteerde bedrijven die zogenaamd zo belangrijk zijn voor werkgelegenheid en investeringen.
- Familiebedrijven zijn de ruggengraat van onze economie.

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *Familiebedrijven in de Nederland 2019–2020*, november 2021.

² VVD, D66, CDA en ChristenUnie (2021). *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst. Coalitieakkoord 2021 – 2025*, 15 december 2021.

Ondanks het enthousiasme van de directeuren over de erkenning van het belang van familiebedrijven door het nieuwe kabinet, is hun vertrouwen dat de regering ook daadwerkelijk zal handelen in het belang van familiebedrijven niet groot. Slechts 18 procent van de familiebedrijven geeft aan dat zij vertrouwen erin heeft dat het kabinet gedurende zijn regeerperiode zal handelen in het belang van familiebedrijven (zie Figuur 2). Bijna een derde van alle familiebedrijven is het oneens met de stelling dat ze vertrouwen hebben, terwijl de helft van de familiebedrijven neutraal hierover oordeelt. De houding van familiebedrijven jegens het kabinet lijkt er dus een van "eerst zien, dan geloven".

Figuur 2. Vertrouwen dat het kabinet gedurende de regeerperiode zal handelen in het belang van familiebedrijven

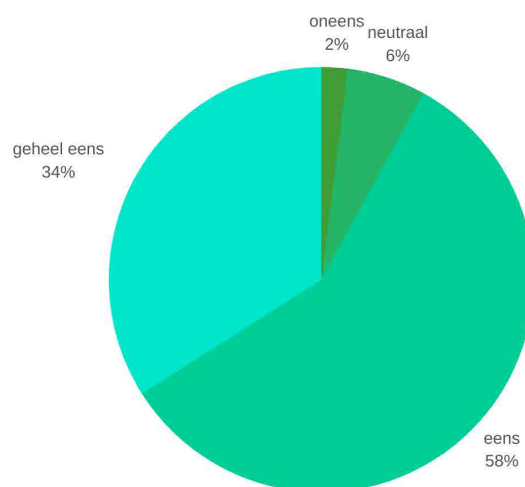
2. De bedrijfsopvolgingsregeling en het regeerakkoord

Een van meest besproken overheidsregelingen betreffende familiebedrijven is de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR). Gebruik makend van de BOR is het onder voorwaarden mogelijk om het ondernemingsvermogen te laten vererven of te schenken zonder een directe heffing van inkomstenbelasting (in box 2 tegen een tarief van 26,9 procent) en onder twee grote vrijstellingen van respectievelijk 100 en 83 procent voor de erf- en schenkbelasting (tegen een tarief van 10 tot 40 procent). Vooral deze laatste vrijstellingen worden door een aantal politieke partijen als ruimhartig gezien, hetgeen ervoor zorgt dat de regelingen regelmatig onder vuur liggen.

In het regeerakkoord geeft de coalitie aan dat zij het belang van de BOR voor de continuïteit van familiebedrijven erkent. De coalitie wil de reële bedrijfsopvolging eenvoudiger en eerlijker maken, maar ook oneigenlijk gebruik van de regeling tegengaan.

Dit kabinetsvoornemen wordt volop gesteund door de familiebedrijven. Maar liefst 92 procent van de familiebedrijven steunt het streven van het kabinet om de bedrijfsopvolging eenvoudiger en eerlijker te maken (zie Figuur 3).

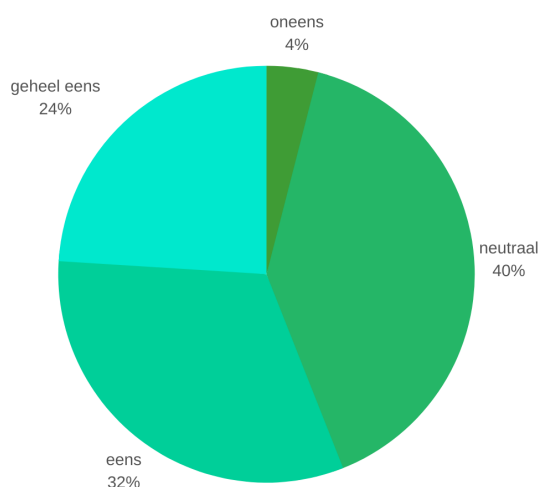
Figuur 3. Steun voor streven van het kabinet om de bedrijfsopvolging eenvoudiger en eerlijker te maken

In samenhang met de evaluatie van de BOR die in 2022 wordt afgerond, moet worden onderzocht hoe de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten kunnen worden verbeterd en oneigenlijk gebruik van de regeling kan worden tegengegaan, zodat de regeling wordt gebruikt waarvoor deze bedoeld is. In het regeerakkoord wordt het oneigenlijke gebruik niet nader toegelicht. Mogelijk doelt men hier op BOR-planning waarbij dezelfde verkrijgers de BOR tweemaal benutten voor hetzelfde ondernemingsvermogen, met als effect dat niet-ondernemingsvermogen onbelast overgaat. Ook valt te denken aan ondernemingen die zonder 'continuïteitsgevaar' de belastingen die gepaard gaan met bedrijfsoverdracht kunnen opbrengen of aan het claimen van de BOR voor extern verhuurd vastgoed. Op termijn kan een aanbeveling met wijzigingsvoorstellen worden verwacht, wellicht met elementen uit het zgn. 'Bouwstenenrapport' waarover wij eerder de mening van familiebedrijven onderzochten³.

Het kabinet krijgt ook grote steun van familiebedrijven voor zijn streven om het oneigenlijk gebruik van de BOR tegen te gaan. Slechts 4 procent van de familiebedrijven is het oneens met dit streven van het kabinet, terwijl 56 procent van de familiebedrijven het juist eens is om oneigenlijk gebruik van de BOR tegen te gaan (zie Figuur 4).

Figuur 4. Steun voor streven van het kabinet om oneigenlijk gebruik van de bedrijfsopvolgingsregeling tegen te gaan

In Kader 2 staat een aantal reacties van familie-ondernemers betreffende de kabinetsplannen in relatie tot de BOR. Ook uit deze reacties blijkt enerzijds de steun voor het regeringsbeleid en anderzijds de roep om de BOR zeker voor wat betreft de familiale overdracht te continueren.

Kader 2. Boodschap van directeuren van familiebedrijven die zij willen meegeven aan het kabinet betreffende de BOR

- De BOR moet blijven!
- Vooral de bedrijfsoverdracht niet raken bij familie-overdracht.
- Het tegengaan van het oneigenlijke gebruik van de BOR is verstandig, maar hou de BOR in stand voor eigenlijk gebruik. Zeker voor ondernemingen met de omvang van mijn bedrijf is het onmogelijk om het over te dragen aan de volgende generatie i.v.m. de hoge afrekening als er geen BOR geldt.
- De nadruk ligt teveel op ontwijken en/of oneigenlijk gebruik.
- Laat bij bedrijfsoverdracht aan de jeugd (de opvolgers) ondernemen zonder dat ze met een gigantische (belasting) schuld het avontuur aan gaan.
- De overheid moet beginnen met weer een betrouwbare overheid te worden, door niet zwalkend de regels van dit jaar volgend jaar weer te wijzigen. Consistent en betrouwbaar lange termijn beleid is nodig, in plaats van zwalkend populistisch beleid waarbij bedrijven zelfs een exit-straf krijgen als ze zouden vertrekken.
- Laat de BOR met rust.

³Flören, R.H., Berent-Braun, M.M., Bles-Temme, L.D.L., Castricum, W.J.O. (2020). *Bouwstenennotitie bedreigt crisisbestendigheid familiebedrijf*, whitepaper, Nyenrode Business Universiteit.

3. Plannen van familiebedrijven in relatie tot de bedrijfsopvolgingsregeling

Ook al lijken de intenties van het kabinet zoals beschreven in het regeerakkoord te zijn dat familiebedrijven in de huidige regeerperiode gewoon gebruik kunnen maken van de BOR, toch vertrouwen lang niet alle familiebedrijven hierop. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat voor lang niet alle familiebedrijven in het onderzoekspanel een bedrijfsoverdracht op dit moment actueel is. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat recent de eigendom is overgedragen of omdat er voorlopig nog geen nieuwe generatie opvolgers klaar staat.

Van de aan het onderzoek deelnemende familiebedrijven is 36 procent van plan om het bedrijf over te dragen aan een opvolger onder toepassing van de huidige BOR. Dit geeft duidelijk aan dat er de komende periode nog veel bedrijfsoverdrachten te verwachten zijn en dat de continuïteit van de BOR voor veel familiebedrijven nog van groot belang is.

Vanwege de onzekerheid die er over de eventuele aanpassingen in de BOR-wetgeving tijdens de huidige kabinetsperiode bestaat, is een versnelde overdracht naar een nieuwe generatie voor een aantal familiebedrijven zeker het overwegen waard. Van alle familiebedrijven stelt 20 procent dat de eigendom van het familiebedrijf versneld wordt overgedragen aan een opvolger om nog van de huidige BOR gebruik te kunnen maken (zie Tabel 1). Omdat eerder bleek dat een eigendomsoverdracht in de komende jaren niet voor ieder familiebedrijf actueel is, is er ook gekeken naar de familiebedrijven die wel van plan zijn om in de komende jaren de eigendom over te dragen. Van deze bedrijven blijkt zelfs dat bijna 40 procent verwacht de eigendom van het familiebedrijf versneld over te dragen aan een opvolger om nog van de huidige BOR gebruik te kunnen maken.

Tabel 1. Stellingen over de waarschijnlijkheid dat familiebedrijven handelen op basis van dreiging van aanpassingen in de bedrijfsopvolgingsregeling

	(zeer) oneens	(zeer) eens
De eigendom van ons bedrijf wordt versneld overgedragen aan een opvolger om nog van de huidige BOR gebruik te kunnen maken.	54%	20%
De eigendom van ons bedrijf zal eerder verkocht worden aan externen als wij geen gebruik kunnen maken van de huidige BOR.	30%	44%
Het voortbestaan van ons bedrijf komt in gevaar als er bij een onverhoopt overlijden geen fiscale vrijstellingen meer bestaan en direct belasting betaald moet worden.	28%	56%
De overdracht van de eigendom van ons bedrijf wordt uitgesteld als er geen fiscale vrijstellingen meer bestaan voor de schenking van de onderneming.	18%	58%

De familiebedrijven verwachten ook aanzienlijke veranderingen in de vorm van bedrijfsoverdracht als er geen gebruik gemaakt kan worden van de huidige BOR. Zo stelt 44 procent van de familiebedrijven dat zij verwachten dat de eigendom eerder verkocht wordt aan externen als er geen gebruik gemaakt kan worden van de huidige BOR. Een percentage dat in lijn is met een eerdere onderzoeksconclusie dat 24 procent van de onderzochte familiebedrijven zelfs geen andere optie ziet dan een verkoop aan een derde partij bij afschaffing van de BOR. Ook vreest 58 procent van de directeuren van familiebedrijven dat de eigendomsoverdracht van hun bedrijf wordt uitgesteld als er geen fiscale vrijstellingen meer bestaan voor de schenking van de onderneming.

Tevens vrezen de familiebedrijven de consequenties van eventuele aanpassingen in de BOR. Een meerderheid van 56 procent van de familiebedrijven vreest dat het voortbestaan van het bedrijf in gevaar komt als er bij een onverhoopt overlijden geen fiscale vrijstellingen meer bestaan en direct belasting betaald moet worden.

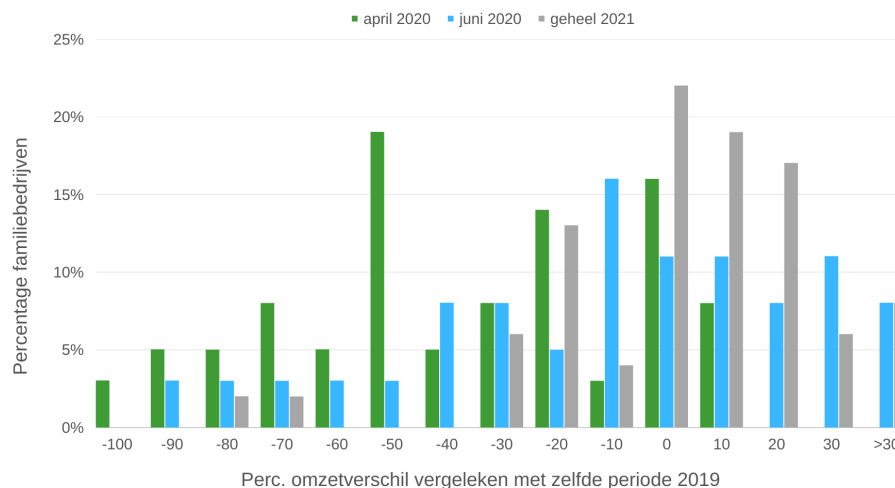
⁴KPMG (2021). *Onderzoek effecten afschaffen bedrijfsopvolgingsregelingen*, Amstelveen.

4. De coronapandemie, continuïteit familiebedrijf en de bedrijfsopvolgingsregeling

Vanaf de start van de coronapandemie zijn de leden van het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekspanel ondervraagd over de consequenties van de pandemie en de lockdowns voor hun bedrijf. Dit gebeurde in mei 2020 en juli 2020. Toen hebben we gevraagd naar onder meer het verschil in omzet tussen de maand april en de maand juni 2020 in vergelijking met dezelfde maanden in 2019. Ook nu hebben wij gevraagd naar de omzetverschillen, ditmaal over het gehele jaar 2021 vergeleken met het gehele jaar 2019.

De consequenties van de coronapandemie voor de omzet van de familiebedrijven blijken sterk uiteen te lopen. Bij 28 procent van de familiebedrijven is de omzet van 2021 gedaald ten opzichte van de omzet voor de coronapandemie (in 2019), terwijl bij de helft van de familiebedrijven de omzet van 2021 juist gestegen is vergeleken met de omzet van 2019 (zie Figuur 5). Ook al zijn de omzetverliezen iets minder heftig dan in april en juni 2020, toen respectievelijk 75 procent en 51 procent van de familiebedrijven een omzetverlies meemaakte ten opzichte van 2019, toch zijn de consequenties voor een aanzienlijk aantal familiebedrijven erg groot. De 28 procent van de familiebedrijven die een daling meemaakten, hebben in 2021 een omzetverlies van 27 procent vergeleken met 2019 gerealiseerd. Daar staat tegenover dat de 50 procent van de familiebedrijven die hun omzet hebben zien stijgen, gemiddeld een omzetgroei realiseerden van 31 procent.

Figuur 5. Percentage omzetverlies en -groei van familiebedrijven tijdens de coronapandemie vergeleken met dezelfde periodes in 2019

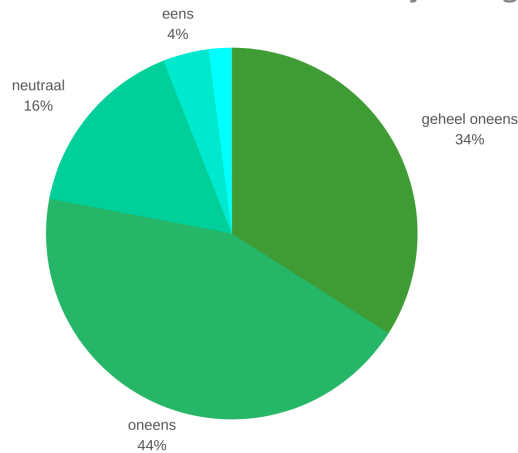

Van de familiebedrijven met een omzetverlies verwacht 69 procent dat zij hun omzet binnen een jaar weer kunnen terugbrengen naar het niveau van 2019. Bijna een kwart van de overige familiebedrijven met omzetverlies verwacht minimaal twee jaar nodig te hebben. Tevens stelt bijna de helft van deze familiebedrijven met omzetverlies door de coronacrisis, dat zij het bedrijf nog maximaal een jaar kunnen continueren als de coronamaatregelen niet veranderen. Ook uit Figuur 6 blijkt dat de coronacrisis een invloed heeft op de continuïteit van de familiebedrijven. Maar liefst 22 procent van de familiebedrijven geeft aan dat de coronacrisis de continuïteit van het bedrijf in redelijke tot zeer hoge mate bedreigt.

⁵ Flören, R.H., Berent-Braun, M.M., Bles-Temme, L.D.L., Castricum, W.J.O. (2020). *Familiebedrijf lijdt onder de coronacrisis*, whitepaper, Nyenrode Business Universiteit.

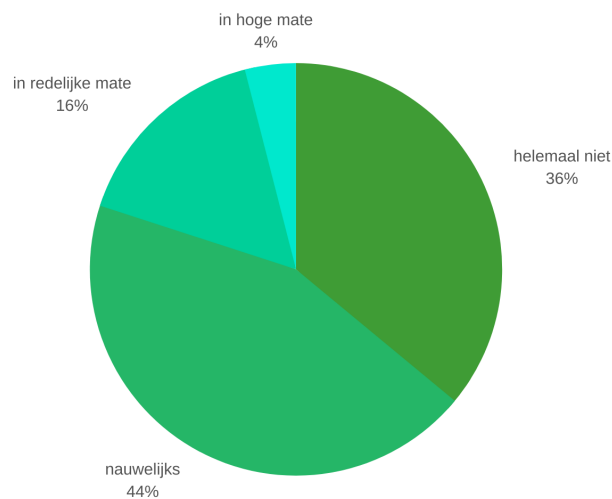
⁶ Flören, R.H., Berent-Braun, M.M., Bles-Temme, L.D.L., Castricum, W.J.O. (2020). *Vervolgonderzoek: Familiebedrijf en de coronacrisis*, whitepaper, Nyenrode Business Universiteit.

Figuur 6. Mate waarin de coronacrisis de continuïteit van het familiebedrijf bedreigt

Een belangrijke voorwaarde in de BOR is de voortzettingseis. Deze voortzettingseis houdt in dat de verkrijger de onderneming minimaal vijf jaar moet voortzetten. Voor aanmerkelijk belanghouders geldt daarbij dat ook de vennootschap de betrokken onderneming gedurende diezelfde periode moet blijven drijven. Verkoop, faillissement, afstoten van bedrijfsonderdelen of reorganiseren binnen deze vijf jaar betekent dat de vrijstelling veelal (deels) wordt teruggenomen. Juist in het licht van de omzetgevolgen van de coronapandemie kan het dan ook zijn dat een overgedragen familiebedrijf de voortzettingseis in de BOR niet haalt. Met als consequentie dat de vrijstelling in de BOR wordt teruggenomen en alsnog 10–40 procent schenk- of erfbelasting wordt ingevorderd. Uit Figuur 7 blijkt dat 20 procent van de familiebedrijven zich zorgen maakt, dat zij de in de BOR gestelde eis dat het bedrijf nog minimaal in dezelfde omvang moet worden voortgezet, althans dat het bedrijf niet (ongewild) geheel of gedeeltelijk gestaakt wordt, niet halen. Dit is een consequentie van de coronapandemie waar nog weinig gegevens over bekend zijn. Aanpassingen in het overheidsbeleid betreffende de BOR lijken hier wenselijk en minimaal het bestuderen waard.

Figuur 7. Mate waarin de coronacrisis de in de bedrijfsopvolgingsregeling gestelde eis dat het bedrijf nog minimaal in dezelfde omvang moet worden voortgezet, bedreigt

5. Complexiteit regelgeving bedrijfsopvolgingsregeling en afstemming vooraf

Het nieuwe kabinet geeft aan de BOR "eenvoudiger en eerlijker" te willen maken. Hiermee wordt al aangegeven dat de BOR momenteel als complex wordt gezien. Uit het onderzoek blijkt dat veel familiebedrijven het streven van het kabinet om de BOR eenvoudiger te maken, onderschrijven. Slechts 10 procent van de familiebedrijven vindt de regelgeving rondom de BOR niet complex, terwijl bijna de helft van de familiebedrijven deze regelgeving juist wel complex vindt (zie Tabel 2). Sterker nog, 49 procent van alle familiebedrijven ervaart de complexiteit van de BOR als een belemmering van de bedrijfsoverdracht. Voor 20 procent van de familiebedrijven is de complexiteit van de BOR zelfs aanleiding om een verkoop aan externen eerder te overwegen.

Tabel 2. Stellingen over de complexiteit van de bedrijfsopvolgingsregeling en eventuele afstemming vooraf met de Belastingdienst

	(zeer) oneens	(zeer) eens
Ik ervaar de regelgeving rondom de BOR als complex.	10%	47%
Ik ervaar de (mogelijke) complexiteit van de BOR als een belemmering bij een bedrijfsoverdracht.	27%	49%
Het is waarschijnlijk dat wij ons bedrijf eerder aan externen zullen verkopen gezien de complexiteit van de BOR-regels.	53%	20%
Ik vind het belangrijk om vooraf met de Belastingdienst te kunnen afstemmen hoe de BOR op ons bedrijf uit zal werken.	2%	80%
Het is onwaarschijnlijk dat ons bedrijf een bedrijfsopvolgingstraject zou inzetten zonder afstemming vooraf met de Belastingdienst.	10%	55%

De complexiteit van de BOR kan leiden tot onzekerheid over de toepasselijkheid bij de betreffende bedrijven. Terwijl zekerheid juist als zeer wenselijk bij eigendomsoverdracht kan worden ervaren. Een methode om vooraf meer zekerheid te krijgen over de toepassing van de BOR is het vooroverleg met de Belastingdienst.

De onderzoeksresultaten staven het belang van de afstemming vooraf met de Belastingdienst. Maar liefst 80 procent van de familiebedrijven geeft aan dat zij het belangrijk vinden om vooraf met de Belastingdienst af te stemmen hoe de BOR op hun bedrijf uit zal werken. En bij 55 procent van de familiebedrijven wordt het onwaarschijnlijk geacht dat zij een bedrijfsopvolgingstraject zouden inzetten zonder afstemming vooraf met de Belastingdienst. Helaas is op dit moment de doorlooptijd van verzoeken om afstemming vooraf bij bedrijfsopvolgingen bij de Belastingdienst erg lang. Dit kan leiden tot grote onzekerheid en mogelijk ook geschillen in de toekomst over het bereik van de BOR. Een stroomlijning van het proces van afstemming met de Belastingdienst zal kunnen bijdragen in de succesvolle implementatie van het kabinetsstreven om de BOR daadwerkelijk "eenvoudiger en eerlijker" te maken.

6. Klimaatambities in het regeerakkoord

Het kabinet formuleert in het regeerakkoord ook zijn klimaatambities. Zo stelt het kabinet onder meer dat Nederland een koploper in Europa moet zijn "bij het tegengaan van de opwarming van de aarde".⁷ De klimaatambities van het kabinet gelden niet specifiek voor de Nederlandse familiebedrijven. Toch hebben wij enkele vragen gesteld aan het onderzoekspanel met als doel te onderzoeken wat zij van deze klimaatambities vinden en of zij de implicaties hiervan voor hun sector en onderneming overzien.

Uit Tabel 3 blijkt dat een meerderheid van de familiebedrijven (52 procent) het oneens is met de klimaatambitie van het kabinet, dat Nederland een koploper in Europa moet zijn "bij het tegengaan van de opwarming van de aarde". Ruim een kwart van de familiebedrijven is het wel met deze klimaatambitie eens.

Tabel 3. Stellingen over de klimaatambities van het kabinet en de implicaties voor de bedrijven

	(zeer) oneens	(zeer) eens
Ik vind dat Nederland een koploper in Europa moet zijn "bij het tegengaan van de opwarming van de aarde".	52%	27%
Ik begrijp wat de implicaties van de Nederlandse klimaatambities zijn voor mijn sector.	19%	67%
Ik begrijp wat de implicaties van de Nederlandse klimaatambities zijn voor mijn onderneming (bijvoorbeeld aanpassingen aan het businessmodel of herinrichten van de waardeketen).	21%	56%

Uiteraard ligt het primaat van de klimaatambities bij het kabinet en de politiek. De implicaties van het beleid om deze ambities te bereiken, komen wel voor een belangrijk deel bij het bedrijfsleven te liggen. Uit het onderzoek blijkt dat veel familiebedrijven wel begrijpen wat de implicaties van de Nederlandse klimaatambities zijn voor hun sector en hun onderneming. Slechts 19 procent van de familiebedrijven begrijpt niet wat de implicaties van de klimaatambities zijn voor hun sector en 21 procent begrijpt de implicaties niet voor het eigen bedrijf.

Zonder dat hier rechtstreeks om was gevraagd, hebben toch een aantal familie-ondernemers een boodschap meegegeven aan het kabinet betreffende de Nederlandse klimaatambities (zie Kader 3). Tevens hebben RSM en Nyenrode onlangs een grootschalig onderzoek gepresenteerd naar duurzaamheid en familiebedrijven waarin veel aandacht is besteed aan ecologische duurzaamheid.⁸

Kader 3. Boodschap van directeuren van familiebedrijven die zij willen meegeven aan het kabinet betreffende de klimaatambities

- De gehele wereld moet zijn aandeel dragen in klimaatissues. En dan verdeeld over alle landen en sectoren. Het kan niet zo zijn dat familiebedrijven alle lasten moet dragen omdat politiek het beste jongetje van de klas wil zijn.
- Stop met het telkens stellen van nieuwe regels en klimaatdoelstellingen: bedrijven doen uit zichzelf al heel veel. Stimuleer bedrijven in plaats van met telkens nieuwe regels het zakendoen nog lastiger te maken.
- De overheid zou zich af moeten vragen waarom die bedrijven vertrekken. Het vestigingsklimaat moet ECHT op de agenda en moet LEIDEND worden. Zonder gezonde economie gaat geen enkele (klimaat) doelstelling gehaald worden.
- Zorg voor een reductie van de regelgeving, die de afgelopen jaren steeds erger geworden is. Met de klimaat hetze dreigt het nog erger te worden.

⁷ VVD, D66, CDA en ChristenUnie (2021). *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst. Coalitieakkoord 2021 – 2025*, 15 december 2021.

⁸ Flören, R.H., Berent-Braun, M.M., Bles-Temme, L.D.L., Castricum, W.J.O. (2021). *Duurzaamheid en het familiebedrijf. Een onderzoek naar innovatiekeuzes en –strategieën van Nederlandse familiebedrijven*, rapport. Hoofddorp: RSM/Nyenrode.

7. Verhoging overdrachtsbelasting

In het coalitieakkoord is aangekondigd dat de overdrachtsbelasting per 2023 voor niet-woningen (bedrijfspanen) en voor woningen die niet door de eigenaar worden bewoond, verder stijgt van 8 procent naar 9 procent. Voor 37 procent van de familiebedrijven vormt een verdere verhoging van de overdrachtsbelasting naar 9 procent een belemmering om een bedrijfspan te kopen (zie Tabel 4). Tevens verwacht 41 procent van de familiebedrijven dat de verdere verhoging van de overdrachtsbelasting tot een vermindering van de aankoop en verkoop van bedrijfspanen leidt.

Tabel 4. Stellingen over de consequenties van een verdere stijging van de overdrachtsbelasting voor niet-woningen

	(zeer) oneens	(zeer) eens
Een verdere verhoging van de overdrachtsbelasting naar 9% is voor ons bedrijf een belemmering om een bedrijfspan te kopen.	35%	37%
Ik verwacht dat de verdere verhoging van de overdrachtsbelasting tot een vermindering van de aankoop en verkoop van bedrijfspanen leidt.	31%	41%

8. Internationale belastingontwijking en het lage VPB-tarief

Het regeerakkoord wil internationale belastingontwijking verder tegengaan: indien bepaalde internationaal afgesproken maatregelen te weinig vennootschapsbelasting opleveren, volgt mogelijk een grondslagverbreding, tariefsverhoging en/of verkorting van de lage tariefschijf. Opmerkelijk is daarbij dat het verschil tussen het lage en het hoge vennootschapsbelastingtarief (VPB-tarief) momenteel bijna 11 procent bedraagt. Thans is namelijk 15 procent verschuldigd over de eerste € 395.000 aan winst (het 'MKB-tarief'), terwijl over het surplus 25,8 procent verschuldigd is. Door herstructurering kunnen sommige bedrijven jaarlijks € 40.000 of meer besparen, indien hierdoor vaker de lage tariefschijf kan worden benut. Als blijkt dat bedrijven inderdaad hiertoe overgaan, wil de wetgever dit tegengaan door gedeeltelijke terugdraaiing van het huidige lage MKB-tarief. Dat kan de overheid bijvoorbeeld realiseren door een verhoging van het lage tarief of een verkorting van de lage tariefschijf.

Aan de familiebedrijven is gevraagd in welke mate zij al door actieve fiscale planning extra gebruik hebben gemaakt van het lage VPB-tarief. Ook al blijkt uit Tabel 5 dat een meerderheid dit niet heeft gedaan (ongeacht of dit mogelijk is), toch valt op dat ongeveer een vijfde van de familiebedrijven dit wel heeft gedaan. Zo stelt 20 procent van de familiebedrijven dat zij vanwege het lage VPB-tarief de onderneming hebben opgeknipt en geeft 18 procent van de familiebedrijven aan een nieuwe vennootschap niet in een fiscale eenheid te voegen. Eenzelfde percentage van familiebedrijven geeft aan dat zij vanwege het lage VPB-tarief vennootschappen uit de fiscale eenheid heeft gehaald of de fiscale eenheid helemaal heeft beëindigd. Tenslotte overweegt 12 procent van de familiebedrijven eerder een nieuwe onderneming te starten in Nederland dan in het buitenland.

Tabel 5. Stellingen over het lage VPB-tarief

	(zeer) oneens	(zeer) eens
Vanwege het lage VPB-tarief hebben wij de onderneming opgeknipt.	61%	20%
Vanwege het lage VPB-tarief voegen wij een nieuwe vennootschap niet in een fiscale eenheid.	55%	18%
Vanwege het lage VPB-tarief hebben wij vennootschappen uit de fiscale eenheid gehaald of hebben wij de fiscale eenheid helemaal beëindigd.	61%	18%
Vanwege het lage VPB-tarief overwegen wij om eerder een nieuwe onderneming te starten in Nederland dan in het buitenland.	57%	12%

9. Adviezen van familiebedrijven aan het nieuwe kabinet

Op verschillende plekken in deze onderzoeksrapportage hebben wij een aantal boodschappen van directeuren van familiebedrijven voor het kabinet gepresenteerd. Deze aanbevelingen handelden specifiek over het belang van het familiebedrijf, de BOR en de klimaatambities. Omdat het onderzoek heeft geleid tot veel spontane boodschappen van betrokken familie-ondernemers, besluiten wij de rapportage met een aantal algemene adviezen van directeuren aan het nieuwe kabinet (zie Kader 4).

Kader 4. Algemene adviezen van directeuren van familiebedrijven die zij willen meegeven aan het kabinet

- Zorg dat de familiebedrijven overeind blijven. Zij zijn ontzettend belangrijk voor de Nederlandse economie.
- Laat beslissers in de politiek 1-op-1, dus zonder tussenkomst van rapporten of ambtenaren, met familie-ondernemers spreken over de voorgenomen wetgeving die een toename in de regeldruk of kosten inhouden. Er is veel wetgeving die niet te verdedigen is als je de werkelijke uitwerking in de praktijk kent.
- Maak het aantrekkelijk voor familiebedrijven om als familiebedrijf te continueren.
- Schenk eindelijk eens aandacht aan de familiebedrijven.
- Lastenverlichting in de vorm van minder regelgeving, soepeler regelingen voor aflossing van belastingschulden na de coronacrisis en flexibele arbeidsmarkt zijn van wezenlijk belang voor continuïteit.
- Ga in gesprek met familiebedrijven. Dan kan er een beter beleid uitgetekend worden.
- Faciliteer continuïteit in ondernemerschap optimaal. Creëer hiervoor uitstekende randvoorwaarden!
- Kijk niet naar de grote bekende familiebedrijven maar vooral naar de familiebedrijven in midden en klein bedrijf.
- Wees er zuinig op. Denk net als de familiebedrijven zelf. Niet voor de korte termijn, maar juist voor de lange termijn.
- Zorg ervoor dat het voor de komende generaties ook nog aantrekkelijk blijft om in het familiebedrijf te stappen.

Over RSM:

RSM is de adviseur en full service provider op het gebied van fiscale & accountancyvraagstukken, financiële processen en (actuele) wetgeving voor het mkb en familiebedrijven. Met 9 vestigingen en ruim 600 professionals verspreid over Nederland bieden wij regionaal en nationaal onze diensten aan.

Door de nauwe onderlinge samenwerking binnen het wereldwijde RSM-netwerk biedt [RSM](#) ook internationale klanten een volledig scala aan financiële diensten aan. RSM ondersteunt de groei en ontwikkeling van de (grotere) (internationale) familiebedrijven in het mkb.

Neem voor meer informatie over RSM contact op via 072 - 5411111 of info@rsmnl.nl.

Over Nyenrode Business Universiteit:

Nyenrode Business Universiteit is de enige particuliere universiteit van Nederland, opgericht in 1946 voor en door het bedrijfsleven. Nyenrode is een begrip op het gebied van familiebedrijven en doet hier al sinds 1992 onderzoek naar. De connectie met het bedrijfsleven is nog steeds haar levensader, waarbij de onderzoeksresultaten ten goede van zowel het bedrijfsleven als de studenten komen.

Over het RSM-Nyenrode Familiebedrijven-onderzoekspanel:

In 2019 zijn RSM en Nyenrode Business Universiteit een onderzoekspanel gericht op familiebedrijven gestart. Nu nemen 99 grotere familiebedrijven deel aan het panel en het aantal stijgt gestaag. 86% procent van de respondenten is daadwerkelijk zelf eigenaar in het familiebedrijf, terwijl 9% van de respondenten familie is van de eigenaar. De gegevens voor het onderzoek naar het regeerakkoord in de periode dateren van 25 januari tot 8 februari 2022. In totaal hebben 56 van de 99 familiebedrijven deelgenomen aan dit onderzoek over het regeerakkoord, waarbij 50 vragenlijsten volledig bruikbaar waren. De onderzoekers zijn zeer dankbaar dat deze families en bedrijven in deze moeilijke periode tijd en energie hebben willen vrijmaken om deel te nemen aan het onderzoek. Zonder hun medewerking hadden wij deze rapportage niet kunnen schrijven.